

Látható zene

Fehérvári V. Bogárka, 2018

BME Építészmérnöki Kar, TDK Képzőművészeti Szekció

Az én szívemhez mindig is nagyon közel állt a zene, kisiskolás korom óta tanultam is komolyzenét. Ezért is éltem a lehetőséggel, hogy ebben a témában kutassak és elmélyedjek. Kíváncsi voltam, hogy a kotta adhat-e többet pusztán utasításoknál. Mi történne, ha nem hangszerekkel játszanánk le, amik pillanatnyi ideig adják vissza azt, hanem szemmel látható, el nem illanó tárgyba vinném át. Ez milyen módszerekkel lehetséges, és milyen élményt ad a vizuális szemlélőjének?

A zene inspirál, lendületet ad vagy épp lelassít minket. Megnyugtat, vagy felzaklat. A különlegességét az adja, hogy a zene és az építészet is előképzettség nélkül a világon bárki által befogadható, egyenes út mindenkihez. Ebből következik hogy ezeket a kódolt érzéseket nem csupán befogadni vagyunk képesek, de kommunikálni is tudunk velük.

Egy őszinte dallam minket tükröz. Megmutathatjuk, ha boldogak, unottak, izgatottak vagy éppen szomorúak vagyunk. A zene képes felerősíteni és lecsendesíteni az érzéseinket. Egy lassú számmal és a magányunk társaságában begubózhatunk a gondolatainkba ahol nyugalmat találunk és van időnk felfogni a körülöttünk pörgő életet. De ennek az ellenkezője is igaz. Egy rock koncerten a zenét élvező tömeg önmagát hergelve és pörgetve tombolhat együtt ahol az együttlét és a közös ízlés még fokozza a hangulatot. Elnyomott gondolatokat és érzéseket segít felszínre hozni, a meg nem fogalmazódott dolgainkat képes megmutatni és egyértelműsíteni. Rádöbbszethet új dolgokra, meghatódhatunk tőle, vagy éppen rengeteg energiát adhat akadályok leküzdéséhez. Tehát nem csak mi üzenhetünk a zenével, hanem a zene is beszél hozzánk.

Rengeteg erő rejlik a zenében, és ennek megörökítésére kialakult a megoldás, mégpedig a kottázás. Egy kottába szinte mindent bele tudunk írni ami elegendő ahhoz, hogy megmaradjon a megálmodott arány, harmónia, tudatos disszonancia, kvint ugrás... a zene. Ennek a kifejlesztése, és a mesteri elsajátítása a zeneszerzők privilégiumává vált. A művésszé válás folyamata mellett meg kellett tudni ragadni minden belső gondolatot és rezdülést a zene nyelvezetén, aminek szabályait a személyiség részévé kellett tenni.

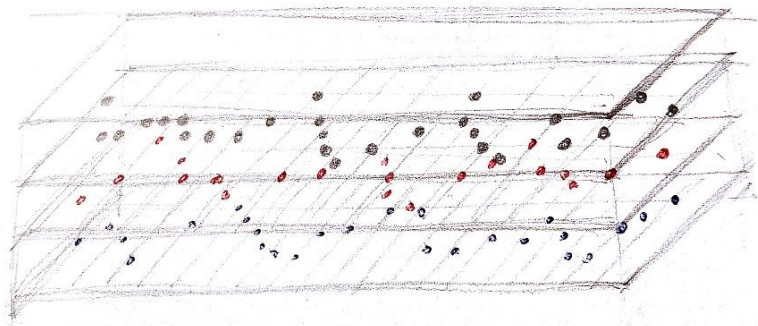
A kottában rejlenek a hangulatok, a dinamikák, a zeneszerző gondolatai azok a fekete bogyók, a vonalak, az előjegyzések, a plusz utasítások és minden apró részletében. Mégis ha ránézek egy kottára akkor valószínűleg mindebből semmit sem értek.

A kotta esztétikailag önmagában is szép, de igazi súlyát a tartalma adja, az ami kódolva van. Ha ránézek valószínűleg csak káoszt látok, ahhoz hogy igazán szépnek láthassam, fel kell oldanom a kottát. Tehát a célom a sok számunkra nem feltétlen egyértelmű és rögtön értelmezhető információ feloldása egy térbeli kottává. A kutatásomban erre kerestem a választ, hogy mennyire lehetséges visszaadni a zeneszerző által megálmodott gyönyörűséget, tulajdonképpen a kotta, egy laikus számára is érthető, átfordításával. A teresített kották egymásra helyezve vannak jelen, együtt érzékelve az összes szólamot, mindent ami az adott szakaszhoz tartozik.

Ez adta a kutatásom alapját, hogy egy dallam, zenemű, adhat-e olyan, vagy hasonló vizuális élmény mint amilyen élményt zeneileg ad. Ha az ideális rendszert megtalálnánk, az a hallás nélküli zenei élményt is lehetővé tenné. Ekkor felmerülhetne a kérdés, teret le tudunk-e írni zenei eszközökkel?

Ennek eléréséhez az egyik legfontosabb feladat a zenei kulcsok „megszüntetése” volt. Egy kottában a könnyebb olvashatóság miatt, hangszerek megfelelően más kulcsban kottáznak (basszuskulcs, C-kulcs, violinkulcs). Ez a zenészeknek megkönnyíti, a hozzá nem értőknek viszont megnehezíti az értelmezését és az egynek láthatóságát egy zenei műnek. A modellemben mindent átfordítottam egy kulcsra, így a hangok amiket a gyöngyök jelentenek azok már a valós hangokat mutatják a valós magasságban. Megszűnik a többkulcsosság, így látjuk az abszolút helyzetüket és a viszonyított helyzetüket is egymáshoz képest.

Minden installációnál egy szint, egy hangszert mutat és azon belül a damilok a hangmagasságokat amiken az elhelyezett gyöngyök mutatják ha éppen az a hangszer megszólal azon a hangon. A

hangok megjelenését osztályba sorolással, hangszer, hangnem és erősség függvényében, különböző méretű és színű gyöngyökkel illesztettem térbe. A zene ebben a vizsgálatban egy üres térben van, zavaró tényezők nélkül. Nincs más a gyöngyökön kívül amit látnunk kellene.

Az első ötletek között játszott például az, hogy kiöntöm műgyantával a gyöngyöket és akkor egy átlátszó téglatestben vannak azok a bizonyos hangok. Ez az ötlet nem bizonyult végül jó megoldásnak mivel a kompozíció légiességét teljesen elvesztette volna, teljesen megölve ezzel a zenére jellemző könnyedséget és finomságot. Mert a zene továbbra is illékony.

Végül a damilra feszített alkotás volt az, aminél úgy éreztem hogy megadja ezt. A damil volt a legkedvezőbb eszköz ahhoz, hogy megmaradhasson mellette a gyöngyök hangsúlya. Ezért esett a választás a makett két oldalán rögzített plexikre amelyek egy matt, fehér falaphoz vannak rögzítve. A lehető legkönnyebb rendszerbe helyezve az értelmezendő hang-gyöngyöket.

Az első installációm Weiner Leótól a rókatánc című darabnak az első 16 üteme volt.

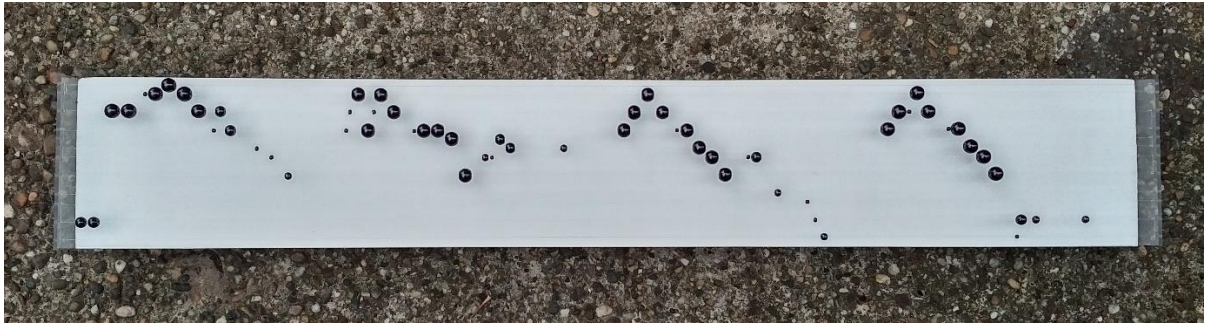
Mindenképpen egy olyan darabot szerettem volna választani ami többszólamú és komolyzene. A rókatánc tökéletesnek bizonyult a feladathoz mert négy szólamával és hangszerelésével nagyon jól megmodellezhető és könnyű vele vizualizálni amit mutatni szeretnék. Ebben az esetben egy első hegedű, másod hegedű, egy brácsa és egy cselló volt.

Az első feladatom az átkottázás volt, a zenei kulcsok megszüntetése, ami kiadta hogy hány hang szerepel a vizsgált zenei részletben.

A következő lépés az volt, hogy minél jobban visszaadjam a darabban megjelenő dinamikát. A megfelelő hangerősséghez logikusan igazítottam a gyöngyök méretét. Így a fortéban játszandó hangokhoz nagyobb, a pianóban játszandókhöz pedig kisebb gyöngyöket párosítottam.

Mind a négy hangszerelés megjelenítése ezen a logikán alapul és ennek megfelelően vannak a szintek egymás fölé elhelyezve, hogy egyben láthassuk a négy szólamot. A legmagasabb hangszer van legfelül és folyamatosan mélyülve a 2. hegedű az egyel alatta levő szinten, a brácsa a -3. szinten, a cselló pedig legalul található. A gyöngyök színét hangulat és hangszer alapján választottam. A rókatánc egy vidám, pörgős darab, ezért élénk és egymástól elütő színeket választottam. Az első hegedű kapta az arany színt, mert az a hangszer viszi a dallamot, ezért jól látható, karakán hangsúlyt adtam neki. A többi három szín pedig a hangszer hangjához igazodva, mélyülve, a színeik is sötétebbek, de továbbra is vidám, meleg színek. Ezzel visszaadva a darab játékos, kissé huncut hangulatát.

A rókatánchoz képest szerettem volna egy egyszerűbb és egy bonyolultan darabot, így kiadva egy sorozatot amik bonyolultsági szint szerint megmutatják a szintnek megfelelő tulajdonságaikat. Az egyszerűbb darabhoz mi sem volt egyértelműbb, minthogy egy népdalt válasszak ami mindössze egy szólama. Így került a választás, a nyáron egy népművészeti táborban tanult, a Tisza partján mandulafa virágzik kezdetű magyarvistai népdalra. A gyönyörű, izgalmas dallama és a nagy hangterjedelme miatt választottam.

Szerettem volna visszaadni a népdalok egyszerűségét, ezért az egyik legfontosabb dolog amiben különbözik ez a rókatánctól, hogy a damilok vízszintesen távolabb vannak egymástól és mindössze egy szintes, mert csak egyetlen szólama van. Itt szintén csak az adott hangokat fűztem fel és itt is ugyan úgy egy damil egy hangmagasság. Viszont már továbbfejlesztettem és nincsenek mindenhol egyenlő távolságra, ugyanis azt is megjelenítettem a makettben, hogy két szomszédos hang között egy egész vagy csak egy fél hang távolság van. Így nem csak azt mutatja a modellem, hogy melyik hangok mikor szólalnak meg, hanem az egymáshoz viszonyított valós magasságát is visszaadja. (Hasonlóan a zongorához ahol vannak fehér és fekete billentyűk.) A sötét padlizsán lila színét a dal hangulata adta. Mint a legtöbb népdal, ez is egy szomorú hangulatú, és a története egy szívszaggató megcsalásról szól. A harmadik különbség pedig, hogy a népdaloknál nagyon jellemző a hajlítás és a díszítés. Ezt a kottában nagyon apró hangjegyekkel jelöljük, épp ezért, mivel a népdal szempontjából nagyon fontosak ezek a díszítések, apró, 2mm-es gyöngyökkel jeleztem.

A harmadik és egyben a legnagyobb modellem Mozart Requiem-éből a Lacrimosa. Célom volt, hogy a harmadik egy sokkal összetettebb darab legyen.

Szinteknek megfelelően felülről olvasva már 13 hangszer jelenik meg amit az időbeli belépésük és azon belül a hangterjedelmi mélységük alapján rangsoroltam egymás alá. A legfelső hangszer az első hegedű ami a másodhegedűvel egyszerre lép be. Később becsatlakozik a corni

di bassetto és a fagotti amelyek kétszólamúak, később a kórus szopránnal, alttal, tenorral és basszussal, az orgona, majd a negyedik ütemtől egyszerre a három trombita.

Mint a népdalnál, itt is már hangtávolságnak megfelelően damiloztam a modellt, és itt is látható hogy az egészen mély hangoknál már nem használja az össze félhangot, ezért nincsenek is azok a modellen mert nincs is rá szükség. Viszont az összes többi damilom van gyöngy valamelyik vagy több szinten is. A kórus a 4. ütem után kromatikusan megy felefelé, ezért játszik a magas hangoknál az összes hang.

Itt is mint korábban, a darab dinamikáját a gyöngyök nagyságával jelenítettem meg. A színekkel a szomorúságot és a gyászt próbáltam visszaadni. A különböző szürkés és fekete árnyalataival jelenítettem meg a hangulatát a darabnak. A 13 színt úgy párosítottam a hangszerekhez, hogy a hangmagasságnak megfelelően a magas hangú hangszerekhez világos színt választottam amik arányosan sötétednek a hangszerek mélyülésével.

Az egyik legérdekesebb része, azt volt, hogy amikor elkészült a makett, csak néztem ezt a rengeteg hangot, hogy ez mind egyszerre volt benne Mozart fejében és egyszerre hallotta őket. Nem volt szüksége semmilyen hangszerre a komponálásnál, nem játszotta le a dallamokat, hogy megnézze és aztán kotázza le, hanem egyszerűen csak kiírta magából a zenét. Legyen szó kétszólamú zongoradarabról, vagy 13 szólamú, kórossal és egy egész szimfónikus zenekarral együttes műről.

